

STELKURSUS

VOOR

STANDAARD III en IV.

DOOR

W. FOUCHÉ,

Jongens Hogere School, Robertson.

EERSTE DEELTJE.

GEBROEDERS DARTER & CIE.,

BOEK HANDELAARS,

KAAPSTAD EN STELLENBOSCH.

SKb
372.6
FOU

INLEIDING.

Er is zeker geen school vak, waarmee het zo treurig gesteld is, als het schrijven van opstellen en brieven. Bij school inspekties, bij eksamens, overal, wordt er geklaagd over de gebrekkige wijze, waarop de leerlingen zich uitdrukken, of een zelfstandig samenhangend geheel op papier stellen.

Het schriftelijk zuiver uitdrukken der gedachte is 'n hoogst belangrijke zaak, en verdient de ernstige aandacht van alle onderwijzers. Het is niet zo moeilijk, als we ons verbeelden, indien de zaak maar op de rechte wijze aangepakt wordt. Heel jonge kindertjes kunnen zich reeds flink in enkelvoudige, en soms wel ook in samengestelde, zinnnetjes uitdrukken. De vraag is eenvoudig: wat kunnen wij doen, welke steun kunnen wij het kind geven, om het *mondeling-gezegde ook op schrift te brengen?*

Dit werkje belichaamt de leer van *het schriftelijk zuiver uitdrukken der gedachte*.

De leerlingen zullen er veel bij winnen als de stof op min of meer de volgende wijze behandeld wordt:—

1. De les wordt door de leerling zelf gelezen.
2. Daarop volgen de vragen van de onderwijzer over de inhoud enz.

3. De moeilijke woorden en zinnen worden verklaard. Met behulp van de onderwijzer leert het kind zekere woorden en uitdrukkingen *anders zeggen*. Dit sterkt het vermogen in de zinsbouw en verrijkt de woordeschat van het kind.

4. Hierna wordt het hele verhaal door het kind mondeling weergegeven. De onderwijzer luistert naar de taal en helpt terecht, waar nodig.

5. De hoofdpunten (opsomming) worden op het bord geschreven, of wel op 'n apart stukje papier door de kinders zelf; het boek op zij gedaan, terwijl zij het verhaal op schrift reproduceren.

De *punten* moeten het kind helpen om de volgorde te bewaren en niet in verwarring of herhaling te vervallen.

Aldus de lesjes verwerkt worden ze niet alleen het eigendom van het kind, maar een krachtig middel om de taal zuiver te schrijven.

W. FOUCHÉ.

Robertson, Maart, 1913.

STELKURSUS

VOOR

— STANDAARD III en IV. —

LES 1.

DE ZON EN DE MAAN.

Een Engelsman en een Ier hadden eens een gesprek over de zon en de maan. Zij wilden weten, welke van de twee hemel-lichamen van het meeste nut is. Na lange twist zei de Ier: "Nu weet ik! De maan is goed zoveel waard als twee zonnen; want zij schijnt bij nacht, als men het licht nodig heeft; maar de zon schijnt des daags, wanneer niemand het licht behoeft."

Opsomming:

1. Gesprek tussen twee mannen.
2. Het nut van zon en maan.
3. De Ier geloof, dat de maan van meer nut is.
4. Zijn reden.

Woordverklaring:

hemel-lichamen, gesprek, behoeven.

Tegenstelling van:

nut, nodig, niemand.

In eigen woorden vertellen en dan op schrift weergeven.

LES 2.

DE KRAAI IN PAUWVEREN.

Een kraai was niet tevreden met zijn zwart pak. Daarom versierde hij zich met pauwveren. Nu wilde hij niet langer met andere kraaien omgaan, en zocht het gezelschap van de pauwen op. Maar de kraai werd deerlik voor zijn hoogmoed gestraft. De pauwen rukten hem de veren weer uit en joegen hem weg. Beschaamd kwam hij bij zijn vroeger vrienden aan. Doch ook hier werd hij met spot ontvangen.

Woordverklaring:

versieren, gezelschap, omgaan met, deerlik.

Tegenstelling van:

tevreden, hoogmoed, beschaamd, ontvangen.

Eerst mondelings en dan op schrift het verhaaltje weergeven.

Opsomming:

1. Ontevreden kraai.
2. Zijn nieuwe pak.
3. Van de pauwen verstoten.
4. Door zijn makkers bespot.

LES 3.**VERWERK HET VOLGENDE IN EEN MOOI
OPSTELLETJE.****HET HOUT.**

Het hout komt van de bomen.

De grote houtbossen vindt men te Knysna.

De houthakker hakt dikke bomen om.

De takken en bladeren worden er afgekap.

De boomstammen worden dan tot planken gezaagd.
Dat doet men in een houtzaag molen.

Dan komt de timmerman en maakt van het hout
allerlei nuttige dingen.

*Zeg eerst, Waar is Knysna? Wat is een hout-
hakker? Wat doet men met de dikke stammen
van de bomen? Wat is een timmerman? Een
smid? Een winkelier? Een koopman? Welke
dingen kan een timmerman maken?*

LES 4.

DE VERBONDEN HOND.

Een hondje brak eens een poot. Zijn meester bracht het naar de veearts. Deze verbond de poot en hield het beestje bij zich, totdat de poot geheel genezen was.

Vol blijdschap liep toen het diertje weer naar zijn meester terug.

Korte tijd daarna krabde het hondje aan de deur van de veearts. Toen deze opendeed, zag hij twee honden: het genezen hondje en nog een ander, dat ook de poot gebroken had.

De veearts begreep, wat het hondje hem wilde verzoeken; hij verbond ook het tweede dier en hield het bij zich, totdat het eveneens genezen was.

Opsomming:

1. Een hondje bij 'n veearts.
2. Genezen.
3. Terug met een ander hondje.

Woordverklaring:

veearts, verbond (komt van verbin . . .) verzoeken.

Tegenstelling van:

blijdschap, verbinden genezen, opendoen, verzoeken.

Geef het verhaaltje weer, eerst mondeling, dan op schrift.

LES 5.

DE TROUWE HOND.—I.

Een heer had een grote, zwarte hond. Voor vreemde mensen was hij knorrig. Die mochten toch niet dicht bij het huis komen; maar voor de baas en zijn huisgezin was hij lief en vriendelik.

Van de kinders kon hij alles verdragen. Zij konden hem vrij aan de oren trekken en op zijn rug klimmen.

Over dag ligt hij aan de ketting, maar tegen de avond laat men hem los. Dan houdt hij de wacht op het erf. Niemand kon beter zijn plicht doen dan hij. Dit is op zekere avond duidelijk gebleken. Een arme oude jongen kwam 's avonds laat bij het huis aan en wou om nacht-verblijf verzoeken. Daar sprong de hond plotseling op hem aan. De mensen in het huis hoorden een gil en snelden naar buiten. Daar stond de ou Ta, rillende van vrees. Hij durfde geen voet verzetten, want wachter stond achter hem, en had hem de sterke poten op de schouders gelegd. Eerst toen de baas riep: "Wachter, laat los!" kwam de ou Ta vrij.

Opsomming:

1. De hond knorrig voor vreemden, goed voor de huisgenoten.
2. Wat hij van de kinders verdroeg.
3. Aan de ketting, en los.
4. Een ou Ta besprongen.

Woordverklaring:

knorrig, vriendelik, erf, plicht, duidelijk gebleken, nachtverblijf, plotseling, gil, rillende, niet verzetten.

Tegenstelling van:

vriendelik, plotseling, vreemde mensen, duidelik.

Vertel de hele gebeurtenis, eerst mondeling, en dan op schrift.

LES 6.

DE TROUWE HOND.—II.

Op zekere dag stoeiden twee kinders met elkaar op de wal van de tuindam. Zij bemerkten niet, dat ze al dicht en dicht bij de waterkant kwamen.

Onverwachts viel de kleine Eduard achter over in het water.

Hij riep luid om hulp, terwijl zijn broertje begon te huilen.

De hond lag in het zonnetje te slapen. Daar hoort hij het hulpgeroep en snelt naar de plaats, waar het kind te spartelen lag. Meteen springt hij in de dam, pakt het kind stevig in zijn kleren, tilt hem boven het water en zwemt naar de kant.

Gelukkig kwam de vader van Eduard net daar. Hij pakte de druipnatte jongen beet en tilde hem op de wal van de dam.

Eduard werd dadelik naar huis gebracht. De volgende dag was het kind weer beter, maar zonder de trouwe hond zou hij zeker verdronken zijn.

Opsomming:

1. Twee kinderen stoeiden.
2. Een viel in het water.
3. Hij riep om hulp.
4. De hond redt hem.
5. De vader tilde hem op de wal, en bracht hem naar huis.
6. Hij was spoedig beter.

Woordverklaring:

stoeien, bemerken, onverwachts, spartelen, druipnat.

Tegenstelling van:

achterover, stevig, dadelik.

Eerst mondelings en dan schriftelik weer geven.

LES 7.

DE GIERIGE HAAN.—I.

Er was eens een grote boerderij: een huis met een schuur, een tuin er naast en akkers land er achter.

In die tuin liepen verscheiden kippen en zochten naar voedsel. Zij krabbelden met de poten in de grond, en pikten af en toe wat op; maar veel konden zij niet vinden.

Daar ging opeens de achterdeur van het huis open. De boerin kwam naar buiten met een bakje in de hand.

“Kiep, kiep, kiep!” riep ze luid. Dat hoorden de kippen, en dadelik liepen ze op het geroep af.

Zo kwamen ze alle bij de boerin. Die strooide het voer over de grond.

Daar kwam een mossie aanvliegen. Die had vast ook honger. De mossie pikte gauw wat korrels op.

Opsomming:

1. Een boerderij.
2. Kippen in de tuin.
3. De boerin geeft voedsel.
4. De kippen komen aangevlogen.
5. Een mossie pikt mee.

Woordverklaring:

boerderij, verscheiden, mossie (mus), schuur.

Tegenstelling van:

er naast, opeens, achterdeur, naar buiten.

Men zegt:

boer, boeren; koning . . . ; slaaf . . . ; Jood . . . ; hertog . . . ; keizer . . .

LES 8.

DE GIERIGE HAAN.—II.

Daar kwam de haan aan. Met een boos gezicht liep hij op de mossie af "Wat wil jij hier doen?" riep hij. "Wou jij ons voer komen opeten?"

"Och, beste haan," zei ze, "ik wou zo graag ook wat eten. Een paar korrels maar, als je blijft."

"Neen, hoor," zei de haan, "dat voer is voor ons. Ga jij zelf maar wat zoeken."

"Maar, beste haan, laat mij dan toch een paar korrels mee-nemen voor mijn kinders."

"Neen, neen. Praat maar niet langer. Je krijgt niet. Ik pik net nou."

Treurig vloog toen de mossie een beetje naar de kant.

Een paar kippen kregen medelijden met de arme mossie, en wilden hem een paar korrels geven. Maar toen werd de haan boos en pikte ze.

Toen vloog de mossie weg en de kippen gingen naar de tuin.

De haan vloog boven op het tuin-hek.

Daar kraaide hij al zijn best:

"Ku-ke-le-ku! Ku-ke-le-ku!"

Alles is voor ons! Alles is voor ons!"

Opsomming:

1. De haan wil de mossie beletten mee te pikken.
2. De mossie klaagt zijn nood.
3. De kippen kregen medelijden.
4. De haan werd boos.
5. Hij kraait: alles is voor ons.

Woordverklaring:

medelijden, kippen,

Tegenstelling van:

boos gezicht, treurig.

Eerst vertellen en dan opschrijven.

LES 9.

EEN BRIEF VAN ALWIJN AAN KOOS.

Caledon, 9 Maart, 1913.

Beste Koos,

Wij krijgen vakantie op 28 dezer. Zou jij niet lust hebben tegen die tijd voor een paar dagen over te komen. Ik wil graag dat je ook mee zult gaan naar Hermanus. Je weet, dit is daar zo heerlijk aan strand. Laat mij spoedig van jou horen, en zeg mij, welke dag je hier kunt aankomen.

Hartelik gegroet van,

Je vriend,

ALWIJN.

Post ZEGEL.

De jongeheer Koos van Wijk,

Villiersdorp.

LES 10.

ANTWOORD VAN KOOS.

Villiersdorp,
11 Maart, 1913.

Lieve Alwijn,

Het spijt mij, dat ik niet kan komen. Al een paar dagen ben ik verkouden. Ik dank je anders wel voor de uitnodiging. Ik hoop bij een volgende keer jou een bezoek te brengen.

Wees hartelik gegroet van,

Je vriend,

KOOS.

1. Schrijf een ander antwoord, waarin je zegt, dat je de uitnodiging aanneemt.

2. Adresseer je brief.

3. Mina schrijft aan haar vriendin Letta.

Zij heeft een fraaie bloem tuin. Zij zou graag nog meer van de beste Aster soorten willen hebben, of Letta haar enige plantjes uit haar tuin kan zenden.

Hoe wordt nu het briefje en hoe het adres?

LES 11.

HOE MEN APEN VANGT.

In sommige streken hebben de mensen 'n zeer eenvoudige wijze om apen te vangen. Ze nemen een pompoen of kalebas, maken er een klein gaatje in, net groot genoeg voor de poot van een aap. De pompoen of Kalebas wordt dan stevig aan een boom bevestigd, en door de opening wat rijst erin gedaan.

De nieuwsgierige aap komt dit voorwerp beschouwen. Hij merkt spoedig op, dat er rijst in de pompoen is. Nu steekt hij zijn pootje netjes bij de opening in, en neemt er zoveel van, als hij in zijn poot kan sluiten. Doch dit maakt zijn gebalde vuist zo groot, dat hij dit niet weer eruit kan trekken. Hij is te gulzig om de rijst los te laten, door zijn vuist te openen, en zo blijft hij er gewoonlijk zitten, totdat de baas komt en hem gevangen neemt.

Opsomming:

1. De manier om apen te vangen.
2. Wat de nieuwsgierige aap doet.
3. Zijn poot blijft vast zitten.
4. De baas vangt hem.

Woordverklaring:

stevig, bevestigd, gebalde vuist, gulzig.

Tegenstelling van:

gulzig, eenvoudige, stevig, beschouwen.

In eigen woorden over vertellen, en dan op papier afschrijven.

LES 12.

HET HOEFIJZER.

Een vader ging eens met zijn zoon Thomas naar de stad. Het was midden in de zomer en zeer warm. "Kijk," zei de vader, "daar ligt een hoefijzer, raap het op, Thomas, en steek het in je zak."

"Och," zei Thomas, "het is de moeite niet waard, dat ik mij ervoor buk."

Nu raapte de vader het ijzer op en stak het in zijn zak.

Hij verkocht het voor een stuiver aan de hoefsmid van het naaste dorp. En voor de stuiver kocht vader een pond kersen.

Toen gingen zij het dorp door en al verder. De Januarië zon was zeer heet. Thomas kreeg erg dorst en kon zijn vader haast niet bijhouden.

Opsomming:

1. Een vader op reis met zijn zoon.
2. Hij raapt een hoefijzer op.
3. Zij gingen verder.
4. De zon was heet.

Woordverklaring:

oprapen, optillen, optellen.

Tegenstelling van:

Zomer, naaste dorp, heet, verder.

LES 13.

HET HOEFIJZER.—II.

De vader liet nu, als bij toeval een kers vallen. Thomas raapte ze gretig op, als of het goud was. Haastig stak hij de kers in zijn mond.

Een weinig verder liet de vader er weer een vallen. Thomas raapte ze even gretig op.

Dat spelletje duurde zo voort, tot hij ze alle opge- raapt had.

Toen keek de vader lachend om en zeide: Nu, zie je, jongen, hoe je je zelf gefopt hebt. Als je je één keer had willen bukken om het hoefijzer op te rapen, dan had je het geen honderd keer voor de kersen be- hoeven te doen.

Opsomming:

1. De vader liet kersen vallen.
2. De jongen raapte ze op.
3. Lachend bestrafte de vader de jongen.

Woordverklaring:

bij toeval, gretig, het spelletje, oprapen.

Geef 'n mondeling verhaal van bovenstaande les, en schrijf dit dan af op papier.

LES 14.

HET WATER.

Water is een onmisbare drank. Alle water, dat wij drinken, moet zuiver en rein zijn.

Er is zoet en zout water. Het zoete water vindt men in rivieren, fonteynen en putten; het zoute water is in de zee. Dit laatste is niet drinkbaar.

Grote mensen drinken koffie, of tee; deze dranken worden van water gemaakt.

Er zijn ook sterke dranken, als wijn en brandewijn. Deze zijn zeer nadelig voor de gezondheid en voor kinderen zo erg als vergift. In sloten en dammen is het water onzuiver:— dit moet men nooit drinken.

Regenwater is niet altijd het reinste, en smaakt ietwat anders dan fontein water. Men gebruikt dit meestal om in te wassen en te baden. Ik was mij gaarne in regenwater. Het is niet zo koud als pompwater.

In de winter, als het vriest, wordt het water in sloten, kanalen en dammen ijs.

Opsomming:

1. Water een drank.
2. Soorten van water.
3. Andere dranken.
4. Gebruik van regenwater.
5. ijs.

Woordverklaring:

onmisbaar, drinkbaar, onzuiver.

Tegenstelling van:

onmisbaar, drinkbaar, onzuiver, rein, vers water.

LES 15.**EERLIK.**

Twee deftige jonge juffrouwen gingen samen eens wandelen. Zij waren nog niet ver, toen de ene bemerkte, dat zij haar gouden halsketting verloren had.

Zij liepen terug, maar vonden niets.

De ketting was al opgeraapt. "O," zei Marie, "wij zijn zoeven twee bedeljongens voorbij gekomen: die hebben de ketting zeker gevonden. Nu krijgt je het stellig niet weer, zulke jongens zijn nooit eerlik."

"Ach," zei Lize, "dat zou mij spijten. Het is een gedachtenis van Grootmoeder."

Ze keerden bedroefd naar hun woning terug. De knecht deed open en zei: "Jonge juffrouw, dit is hier zoeven door twee arme jongens gebracht. Ze hadden het op de stoep zien liggen. Zij wilden echter niet op een beloning wachten."

Meteen gaf de knecht de verloren ketting aan Lize terug.

Deze was recht blij en zei tot Marie: Zie je wel, men kan wel eerlik zijn, al is men nog zo arm.

Marie bloosde en schaamde zich zeer.

Woordverklaring:

deftige, de ene bemerkte, een gedachtenis, recht blij.

Opsomming:

1. Twee juffrouwen gingen wandelen.
2. De ene had haar ketting verloren.
3. Wat Marie zei.
4. Wat de knecht verhaalde.
5. Wat hierop Lize zei.

Tegenstelling van:

arme jongens, eerlike mensen, recht blij.

LES 16.

WILLEM AAN ZIJN VRIEND.

Beaufort,
12 April, 1913.

Waarde Vriend!

Ik wil je toch vertellen, hoe aangenaam wij het aan strand hadden. Twee maal per dag baadden wij, en verder liepen wij de hele dag, tot laat in de avond, op het strand rond.

Er is nu ook een bioskoop aan strand. Enkele keren zijn wij daarheen gegaan. Het is heel mooi.

Wij zijn zo bruin gebrand, dat je ons bijna niet zult kennen.

Wanneer kom je kuieren? Wij verwachten jou spoedig,

Veel groeten van

je vriend,

WILLEM.

Beantwoord deze brief en vertel Willem, hoe aangenaam je het op de plaats van je oom had—paardrijden, hazen en patrijzen jagen enz.

LES 17.

DE TREIN.

Hier geef ik net de *punten* aan. Schijf nu, met behulp van deze opsomming, een mooi opstelletje.

1. Jongens en meisjes reizen gaarne met de trein.
2. Eerst gaat men naar het kantoor, waar reis-kaartjes verkocht worden, en koopt er een.
3. Dan komt men op de platform en wacht op de aankomst van de trein.
4. De trein komt in en men neemt plaats in een kompartement.
5. De kondukteur blaast op zijn fluitje en de trein vertrekt.

Hier in Zuid Afrika zullen wij immer de Engelse benamingen behouden; platform, guard, cab, carriage, enz. In Holland gebruikt men toch voor sommige van die dingen franse namen.

LES 18.

BOMEN.

Wil je een opstel over een boom schrijven, let dan op de volgende verdelingen:—

1. De wortels:

- (a) Sterke, dikke wortels.
- (b) Ze gaan diep en ver onder de grond in.
- (c) Ze steunen de boom.
- (d) Ze geven hem voedsel en sap uit de grond.

2. De stam:

- (a) Dik en stevig.
- (b) Steunt de takken.
- (c) Een sterk omhulsel, de bas.

3. Takken:

- (a) Groeien uit de stam.
- (b) Worden soms zeer lang.
- (c) Dragen de blaren en de vrucht.

4. De blaren:

- (a) Ze kleden de boom.
- (b) Een sieraad voor de boom.
- (c) Bij sommige bomen vallen de blaren 's winters af.
- (d) Om in de Lente weer nieuw uit te botten.
- (e) Verschaffen schaduw aan mens en dier.
- (f) Allerlei vormen en zeer fraai.

Welke bomen werpen hun bladers af, welke niet?

LES 19.

LIEDJE VAN DE MAAIERS.

Wij zwaaien de sikkels
En snijden het graan,
De bindsters komen
Achter ons aan.

Zij garen de halmen
En winden de band,
De schoven zetten zij
Op het land.

Dan komt het windje
En blaast ze droog,
De zon, zij blaakt ze
Van omhoog.

Met gouden garven
Is 't veld bekleed;
Ze zijn het loon voor
's Landmans zweet.

De zware wagen
Keert, vlug belaân,
En vult de schuur met
Kostlik graan.

De oogst is binnen
En blij van geest
Viert nu de landman
Dankbaar feest.

LIEDJE VAN DE MAAIERS.

De maaiers zwaaien de sikkels en snijden het graan, terwijl de bindsters achter aan komen en de gerven binden.

Het windje komt en blaast de garven droog. Ook drogen ze in de zonneschijn.

Het veld is bedekt met gouden garven. Deze garven zijn het loon op de arbeid van de landman.

De wagens komen nu, nemen de garven op en brengen ze in de schuur.

De oogst is binnen en de landman verblijdt zich.

Zulk een paraphrase wordt eerst mondeling gevonden naar aanleiding van vragen; het gevondene wordt daarna afgeschreven.

Wat is een oogstliedje? Een herfstliedje? Een schommelliedje? Een zomerliedje Een dansliedje? Een lentelied? Een avondlied? Een morgenlied? Een feestlied? Een vogellied? Een kinderlied? Een schoollied?

LES 20.

GROOTMOE IS JARIG.

't Is feest van daag bij Grootmoe:

Zij is juist vijftig jaar.

Kijk eens die fraaie bloemen!

Die ruiker schenk ik haar.

Ik wed, met zo'n presentje

Is Grootmoe in haar schik,

En dat geen een der nichtjes

Iets mooier brengt dan ik.

Och hé, wat zal 't een pret zijn

Bij onze Grootmama!

Ik denk, wij krijgen lekkers

Met koek en chocola!

En dan—het mooist van alles!—

Vertelt ons Grootmoe wat.—

Ik wou maar, dat ik twintig,

Van zulke Grootmoe's had!

1. Geef nu 'n paraphrase van het versje. Zie
Les 19.

2. *Woordverklaring:*

in haar schik, iets mooiers, een ruiker, wat vertellen.

LES 21.

NUTTIGE DIEREN.

Zeg, vriendjes daar, 'k wou wel eens graag van u weten,

Waarom ik u nuttige scheps'len moet heten.

De hond antwoordt blaffend: "Ik pas op uw huis."

De kat miauwt: "Ik vang voor u menige muis."

Het paard hinnikt luide: "Ik trek u de wagen."

En langoor balkt: "I-a 'k moet lasten vaak dragen."

De koe loeit: "Mijn kind, jij krijgt boter van mij,

En voor uw boterham kaas nog daarbij."

Het schaap blaas: "Ik wil in de winter u kleden";

En 't bokje: "Met mij heb je dikwels gereden."

Zij roepen en kaaklen en snatren: "Wel maatje!

"U deden we wel; zie, dat is nu geen praatje;

"Maar zeg eens: Heb je ons geen kwaad ooit gedaan?"

1. Wat zegt de hond? de kat? het paard? de ezel?
de koe? het schaap? het bokje?

2. *Woordverklaring:*

ik heet u; ik pas op uw huis; boterham;

3. Let op de verschillende geluiden der dieren.
De ezel *balkt*; de koe *loeit*.

4. Zeg wat bij elkander past en schrijf de zinnen
in 't enkel- en meervoud.

brullen, kirren, snateren, hinniken, blaten, kraaien, blaffen,
miauwen, baken, kakelen, huilen, knorren, kwaken, piepen.

Voorbeeld:

Het paard hinnikt.

De paarden hinniken.

LES 22.

WAT DE VOS NIET GELEERD HAD—I.

Op zekere dag ontmoette juffrouw kat op haar wandeling in 't bos mijnheer vos.

Daar zij veel gehoord had van zijn wijsheid, groette zij heel nederig, en zei: "Goeden dag, waarde heer! Hoe gaat 't u toch in deze dure tijd?"

De vos zag minachtend op de kat neer. "Jij ellendige baardlikster," zei hij boos, "Wat scheelje nu? Hoe durf je 't wagen, een heer, als ik ben, aan te spreken! Wat heb je toch geleerd? Welke kunst versta je?"

De kat werd er verlegen onder. Zij antwoordde daarom bedeesd: "Och, edele heer, ik versta maar één enkele kunst."—"En wat is dat?" vroeg de vos. "Ik kan in een boom klauteren, als de honden mij nazitten.

Opsomming:

1. Een kat en vos ontmoeten.
2. De kat groet beleefd.
3. De vos is bars en boos.
4. De kat verstaat net één kunst.

Woordverklaring:

nederig groeten, met minachting op iemand neerzien, waarom; baardlikster? bedeesd.

Zij ontmoet—zij ontmoette—zij heeft ontmoet.
Schrijf aldus op de volgende werkwoorden:

groeten, achten, minachten, spotten, vatten, zetten, antwoorden, planten, troosten, verblijden.

LES 23.

WAT DE VOS NIET GELEERD HAD.—II.

“Zo,” zei de vos, “en is dit alles? Dan ben ik toch een man. Ik ben meester in duizend kunsten en bezit bovendien een zaak vol listen. Maar kom aan, ik heb medelijden met je. Ga mee, dan zal ik je leren, hoe je op een betere manier de honden ontsnapt.”

Terwijl de vos aldus snoefde, klonk plotseling het geblaf van honden in de nabijheid. In een oogwenk was de kat in een boom en zat er veilig op een hoge tak. “Ei, mijnheer vos!” riep ze, “maak toch je zak open! Rep je wat!” Maar de honden hadden Reintje reeds beetgepakt en hielden hem goed vast. En toen de jager hem gebonden meenam, riep de kat hem nog spottend na: “Arme heer, met je duizend kunsten en je zak vol listen!”

Opsomming:

1. De vos is meester in vele kunsten.
 2. Hij wil de kat wat leren.
 3. Honden kwamen.
 4. Vos gevangen.
1. Wat kun je zeggen in plaats van:
ontmoeten, nederig, minachtend, bedeesd, bars,
listig, snoeven, plotseling, zich, reppen, spottend.
 2. Zeg eens in zinnen, *hoe* men kan:
groeten, spreken, antwoorden, klauteren, leren,
er uitzien, opgroeien, feest vieren, zich vermaken.

LES 24.

RAAD EENS.

Ik ben een ding van vreemde aard: een juffrouw ben ik met een baard. Al ben ik jong, mijn haar is wit. Dat *in* mijn hoofd heel weinig zit, kan waar zijn. Maar er *op* zit meer, waarmee ik mij geducht verweer. Stelt je tot groentevrouw mij aan, dan is het met de kool gedaan. U, kindren, trek ik. Maar past op! Ik duld niet gaarne slag en schop. Dan schiet ik met een dolle kop vooruit en geef mijn vijand klop, dat hij zijn plagen ras vergeet. Komt, zegt nu gauw eens, hoe ik heet.

1. Vertel in zinnen, wat je weet van de bok.
2. Wie heeft: *grijs haar, weinig in 't hoofd, een dolle kop, een treurig gezicht, een blozende kleur, vlugge voeten, haveloze kleren, veel schatten.*
3. Waarmee verweert zich: *de bij, de hond, de kat, de stier, het paard, de haan, de bok, de soldaat, de jongen.*
4. Geef tegenstelling van:
een vreemd dier, een man met een baard, een jonge boom, een wolwassen vrucht, een domme jongen, een koppig dier, de les vergeten.

LES 25.

DE LEEUW, DE VOS EN DE EZEL.

De leeuw, de vos en de ezel jaagden met elkander in een bos en vingen een hert. De leeuw beval de ezel het wild te delen. Lang oor maakte er drie delen van: één deel voor zich zelf, één voor de leeuw en één voor de vos.

Daarover werd de leeuw woedend en op staande voet verscheurde hij de ezel.

Nu gebod hij de vos het wild te delen. Reintje legde alle drie stukken weer bijeen en de ezel er boven op. Hij gaf alles aan de leeuw; alleen verzocht hij een klein proefje voor zijn moeite.

Dat stond de leeuw uitstekend aan en lachend vraagde hij: "Hoe komt het, dat jij zo goed delen kunt?"—

Dat leerde ik door het lot van de ezel, gaf Reintje ten antwoord.

Woordverklaring:

beval; op staande voet; hoe komt het?

Tegenstelling van:

met elkander; (elk afz.) de leeuw beveelt; dat stond hem aan.

Opsomming:

1. De drie jaagden.
2. De ezel moet delen.
3. Hij wordt verscheurd.
4. De vos deelt.

LES 26.

NIET ZO GEMEEND.

Een predikant ondervroeg eens een Zondagschool klas. Hij begon dus: “ Wel, kinders! kunnen jullie mij ook zeggen, waarmee Simson gewapend was, toen hij de Filistijnen doodde?”

Niemand wist, wat te antwoorden. Om de zaak nu duidelijker te maken, begon de predikant op zijn kakebeen te tikken, terwijl hij vroeg: “ Wat is dit, dat ik aanraak? Wat is dit?”

Meteen kwam het antwoord uit aller mond: “ Dat is het kakebeen van een ezel!”

De predikant had het zo niet gemeend.

Opsomming:

1. De predikant ondervraagt.
 2. Geen antwoord.
 3. Hij wees of zijn kakebeen.
 4. Het antwoord.
1. Geef andere woorden voor: *predikant, meteen, gemeend* (bed...).
 2. Maak zinnetjes met: *De ezel...; De takken; De kinderen; Mijn hond; Onze les.*

LES 27.

REGEN.

Wel foei, wat is het buiten nat,
 Het regent, dat het giet;
 De ganse straat lijkt wel een meer,
 De goot schijnt wel een vliet.

Het musje schuilt verdrietig weg,
 En bergt zich onder 't dak.
 Zelfs Nero in het hondehok,
 Is niet op zijn gemak.

Wij, kindren, trekken 't ons niet aan;
 Ons deert de regen niet;
 Wij lezen sprookjes binnenshuis,
 Of zingen saam een lied.

Laat regenen, zo hard het wil,
 't Zal zeker nuttig zijn;
 En als 't genoeg geregend heeft,
 Dan komt de zonneschijn.

(Oostveen).

Opsomming:

1. Het regent hard.
 2. De straat is een meer.
 3. Het musje kruipt weg.
 4. Ook de hond is niet op zijn gemak.
 5. De kinders geven er niet om.
 6. Het moet regenen.
 7. De zonneschijn komt weldra weer.
1. Vertel de inhoud in je eigen woorden.
 2. Wat is: *een meer? een goot? een vliet? een hondehok?*
 3. Zeg anders: *dat het giet; de straat lijkt een meer; de mus schuilt verdrietig weg; hij is niet op zijn gemak; zij trekken 't zich niet aan; dit deert hen niet; zij lezen sprookjes; het is zeker nuttig.*

LES 28.

PIETER SCHRIJFT AAN ZIJN OOM.

Swellendam,

Junie 5, 1913.

Zeer geachte oom!

Hartelik wens ik u geluk op uw verjaardag. Ik hoop, dat u deze dag nog vele malen in gezondheid moogt vieren.

Ik zend oom hiermede een kalebas pijp. De kalebas is uit mijn tuin. Die heb ik zelf gegroeid. Een man hier op ons dorp heeft dit in een pijp verwerkt.

Ik wens u veel genoegen op deze dag.

Ontvang mijn hartelike groeten,

Uw neefje,

PIETER.

1. Beantwoord nu bovenstaande brief.
2. Marie schrijft aan tante, en wenst haar geluk met oom zijn verjaardag. Hoe wordt de brief nu, en hoe het adres?

LES 29.**BRIEFJE WEGENS SCHOOLVERZUIM.**

Kerkstraat No. 5.

Zeer geachte Mijnheer! (of onderwijzer).

Gister avond ben ik ongesteld geworden; ik heb zware hoofdpijn gekregen en ben tans nog niet helemaal wel. Ik kan dus heden niet op school komen.

Ik hoop morgen beter te zijn.

Met de meeste achting,

Uw leerling,

JAN DE VRIES.

Schrijf nu een briefje, waarin u de onderwijzer vertelt, dat uw zusje schielik ziek geworden is; dat uw vader niet voor over acht dagen thuis zal zijn, en moeder u zenden moest om de dokter te halen; dat u haar tans in het huis moet helpen.

LES 30.

WAT IK WORD.

Als ik van school ben, word ik horlogemaker. Mijn neef is het ook geworden, en mijn grootvader was het ook.

Onze horlogemaker is een vriend van mijn vader. Hij zal mij het vak leren. Laatst ben ik eens in zijn werkplaats geweest. Op een wit bord lagen de raadjes, schijfjes, pinnetjes en schroefjes van een horloge. O, wat waren ze klein en fijn! En dan al die klokken aan de wand! Dat was maar al door: tik-tak, tik-tak! En daarbij al die zilveren en gouden horloges!

Er was een klok, die riep om het uur: koe-koek!

Ook waren er twee klokken met een speelwerk er in.

Je zou niet willen geloven, dat een klok zo mooi spelen kan. Neen, ik word zeker horlogemaker. Dat is eerst een mooi vak.

Schrijf nu korte opstelletjes over de volgende onderwerpen:

Ik word onderwijzer.

Ik word predikant.

Ik word schaapboer.

Ik word prokureur.

LES 31.

HOE MEN TIJGERS VANGT IN INDIË.

In Indië heeft men 'n zeer eigenaardig plan om tijgers te vangen. De Indiërs nemen grote blaren van bomen en besmeren die met een soort taaie siroop. Deze blaren worden dan overal opengelegd, waar zij weten, dat de tijger komen zal. Als de tijger daar langs komt, trapt hij op de blaren, die dan aan zijn klauwen vast kleven. Hij begint dan zijn poot te schudden en tegen zijn kop te krabben, met het gevolg, dat overal, op zijn kop en lijf, de blaren vast blijven zitten. Nu wordt hij woedend en slaat om zich heen en rolt op de grond om slechts meer blaren op te doen.

Wanneer hij daar zo te spartelen en te brullen ligt, komen de jagers nader en doden hem met hun scherpe werpspiezen.

Opsomming:

1. Wijze van tijgers vangen.
2. Met siroop besmeerde blaren.
3. Wat de tijger doet.
4. Hoe de jagers komen.

Zeg anders:

eigenaardig plan; besmeren; vastkleven; om zich heen slaan.

Tegenstelling van:

boos, spartelen, vast zitten.

Eerst mondeling over verteld, dan afschrijven.

LES 32.**MIJN LICHAAM.**

Ik heb een lichaam. Mijn lichaam bestaat uit vele delen: het hoofd, de hals, de romp en de ledematen.

De ledematen noemt men armen en benen.

Aan de benen heb ik voeten; aan de armen heb ik handen. Ik heb twee handen: een rechter en een linkerhand.

Ik werk met de handen. Die niet werkt, zal ook niet eten.

Aan elke hand heb ik vijf vingers: duim, wijsvinger, middelvinger, ringvinger en pink.

Op de toppen van de vingers zitten nagels.

Zeg verder, wat tot het hoofd behoort; de mond; de voeten.

Geef eerst een mondelinge beschrijving van je lichaam, en wil dan weer alles netjes op papier afschrijven.

LES 33.

DE MUZIKANTEN—I.

Een voerman had een ezel, die hem vijftien jaar trouw gediend had en nu oud werd.

De voerman wilde hem aan een vilder verkopen, maar toen langoor dit merkte, vluchtte hij op een nacht in stilte uit zijn stal.

Hij liep treurig langs de weg en ontmoette eerst een hond en toen een kat. Deze waren beide ook uit hun huis gevlucht. Later kwam er nog een haan bij. De keukenmeid wilde soep van hem koken, en daarom ging hij op de loop.

Met hun vieren trokken zij naar de stad. Ze wilden er straat muzikanten worden. De ezel zou balken, de hond blaffen, de kat miauwen, en de haan kraaien.

Opsomming:

1. De voerman wil zijn ezel verkopen.
2. De ezel vlucht.
3. Hij ontmoet een hond, een kat en een haan.
4. Ze willen nu straat muzikanten worden.

Zeg anders:

Langoor vluchtte; hij liep treurig langs de weg; hij ging op de loop.

LES 34.

DE MUZIKANTEN.—II.

Des avonds trokken ze door een bos. De ezel en de hond vlijden zich onder een boom. De kat klauterde op een tak, en de haan vloog in de top van de boom. Daar was hij het veiligst. Hij keek eens in het rond en zag in de verte een lichtje glimmen. Daar gingen zij samen op af en kwamen bij een rovershol. De rovers zaten aan een gedekte tafel, die met lekkere spijsen beladen was.

Nu overlegde ons viertal, wat te doen, want zij hadden honger en dorst.

Eindelijk waren ze het eens. De ezel zou met de voorpoten op de vensterbank gaan staan, en de hond op de rug van de ezel. De kat moest op de hond klauteren, en de haan zou op de kop van de kat vliegen, en dan zouden zij tegelijk muziek maken.

Zo gezegd, zo gedaan!

De ezel balkte, de hond blafte, de kat miauwde, en de haan kraaide!

Bij dat geraas meenden de rovers, dat zij overvallen waren, en vluchtten het woud in.

Nu vielen onze vier helden op de dis aan en aten naar hartelust.

Opsomming:

1. De avond bij een boom.
2. De haan ziet een lichtje.
3. Zij gaan daan heen.
4. De rovers verschrikken.

Wat betekent:

zich vlijen: een lichtje glimt; een rovershol; ze waren het eens: tegelijk; zij worden overvallen; naar hartelust?

LES 35.

DE KOE.

In een dorp woonde een weduwe met vijf kinderen. Zij was zeer behoeftig en verdiende haar brood met hard werken.

Op zeker jaar mislukte haar oogst en stierf haar koe.

Nu was zij erg bedroefd, en weende bitter. Maar op Zondag stapte zij naar de kerk. Hier plaatste zij zich achter een pilaar, want zij vreesde, dat de mensen haar droefheid zouden zien. Een traan rolde nu en dan langs haar wangen.

Een rijke man had de droefheid van de weduwe opgemerkt. Hij dacht: ik zal die vrouw wat geven van mijn overvloed.

Toen het donker werd, klopte iemand zacht aan de deur van haar woning. De vrouw opende dadelik de deur, en daar loeide een koe haar tegen. De knecht van de rijke heer gaf haar het touw van de koe in de hand en zei: Mijn meester schenkt u deze koe en laat u groeten.

Wat was de vrouw niet blij en dankbaar!

Opsomming:

1. De armoede van de weduwe.
2. Haar verlies.
3. Zij gaat naar kerk.
4. Een rijke heer bemerkt haar verdriet.
5. Hij geeft haar een koe.

Zeg anders:

zeer behoeftig; zij werkt voor haar brood; zij weende bitter; hij heeft opgemerkt;

LES 36.

MOEDERLIEFDE VAN EEN OOIEVAAR.

Een ooievaar had zijn nest op het dak van een boerewoning gebouwd. Toen hij op zekere dag in de weide liep, brak er in het huis brand uit. Bij zijn terugkomst was het nest reeds geheel in rook gehuld. Snel vloog hij naar het nest heen, greep een van de vier jongen en legde het onder een boom in de tuin neer. Op dezelfde wijze redde hij ook een tweede jong. Toen hij echter voor de derde maal kwam, werd hij door het vuur aangetast en hij moest met zijn twee jongen verbranden. De boer ontfermde zich over de beide geredde ooievaars en bracht ze groot.

Ze waren zeer mak geworden en stapten klepperend tussen de ganzen op het erf rond.

Wat is :

een boerewoning; uitbreken; in rook gehuld;
zich ontfermen; een dier grootbrengen?

Opsomming :

1. Het nest van de ooievaar.
2. Uitbraak van vuur.
3. Redding van twee jongen.
4. Lot van moeder en overige twee jongen.

Verklaar de betekenis van :

jong, jongen, jongens.

LES 37.

LETTIE AAN HAAR ZUSTER.

Middelburg,

14 April, 1913.

Lieve Zuster!

Moeder heeft mij gevraagd, de ontvangst van jouw brief te erkennen, en te zeggen, dat zij het vandaag te druk heeft en Zaterdag zelf schrijven zal.

Wij zijn allen wel. Moeder had van daag vele bezoeken. Mevrouw B, en Juffrouw S. waren voor de eerste keer hier.

Ik heb nog veel studiewerk te doen, en kan dus niet veel schrijven.

Hartelik gegroet van

je liefhebbende zuster,

LETTIE.

Opgave:

Begin de brief anders en zeg, dat moeder hoofdpijn heeft en daarom niet zelf kan schrijven. Dat je druk bezig bent met huiswerk en het verzorgen van de eendjes.

LES 38.

DE MIEREN.—I.

Nikolaas en zijn zus zaten op het grasperk achter in de tuin. Nikolaas had een wilgentakje gesneden en was bezig daarvan een fluitje te maken. Lina zat erbij en keek haar broer de kunst af. Dicht bij hem in 't priëel sloeg een vink, die daar zijn nest had. Zijn wijfje zat er op te broeien, en nu zong hij haar tot tijdverdrijf een liedje voor.

“Zie eens, Niko!” riep Lina eensklaps, “Wat een menigte diertjes lopen daar over 't voetpad!”

“Dat zijn mieren, zusje,” antwoordde Nikolaas; “die bezig zijn zich een woning te bouwen. Zie maar eens, allen hebben iets te dragen. De ene heeft een strootje, een ander een worteltje of een fijn grassprietje.”

Opsomming:

1. Niko en zijn zus.
2. Niko maakt een fluitje.
3. Een vink en zijn wijfje.
4. Lina ziet mieren.
5. Niko vertelt, wat ze doen.

Woordverklaring:

grasperk; de kunst afkijken; een priëel; de vink slaat; tot tijdverdrijf; eensklaps; grassprietje.

LES 39.

DE MIEREN.—II.

“Maar wat draagt deze mier dan, Niko? Het lijkt wel een klein broodje,” zei Lina.

“Dat is het toch niet,” zei de vader, die stilletjes genaderd was. “Het is een jong mierekind, en het zit er warmpjes in. Als 't mooi weer is, dragen de ouden het buiten: dan kan de zon het koesteren.”

“Dat is toch aardig,” hernam Lina. “ik heb niet gedacht, dat die kleine diertjes zo slim waren.”

“Ja,” zei de vader, “ze zijn niet alleen slim, maar ook hulpvaardig. Zij verlaten elkander niet licht in de nood.”

Een mier rolde eens van een zandhoopje in een plas water. 't Arme ding spartelde, maar kon er niet uit komen. Een van zijn kameraden ging er voorbij en zag hem. Hij liep langs de kant, maar kon de drenkeling niet redden. Hierop verwijderde hij zich een ogenblik, en kwam later terug met een strootje.

Dit strootje bracht hij in bereik van de spartelende mier. Deze vatte het tussen zijn knijpers, en nu trok de ander hem weer op het droge.

Opsomming:

1. Lina vraagt wat.
2. De vader geeft verklaring.
3. En vertelt, hoe 'n mier zijn kameraad redde.

Woordverklaring:

het lijkt wel; koesteren hulpvaardig; elkander (de een de.....) kameraad; drenkeling; verwijderen; in bereik van.

LES 40.**HENDRIK AAN ZIJN BROER.**

Montagu,

April 9, 1913.

Lieve broeder!

Ontvang bij de intrede van het nieuwe jaar mijn hartelikste wensen. Moge 1913 je veel heil en zegen brengen! Ik hoop, dat je een goede gezondheid mag genieten en dat je al je wensen vervuld zult zien.

Wij gaan voor het nieuwe jaar naar strand. Jammer, dat je er niet bij kunt zijn; maar we zullen toch aan je denken.

Beantwoord dit briefje. Bedank, en voeg erbij, dat je met nieuw jaar stil bij huis hoopt te blijven, omdat je in die tijd de plaats en al het vee niet alleen kunt laten.

LES 41.

WAAROM DE HOND EN DE KAT ELKANDERS
VIJANDEN ZIJN.

Eens had de leeuw alle dieren tot een vergadering uitgenodigd. Alle waren verschenen, alleen de kameel ontbrak. Daarom zond de leeuw de hond uit, om de kameel te halen. De hond echter kende het dier niet en liet zich door de vos vertellen, hoe het er uitzag. Hij onthield alleen, dat de kameel een bult had.

Toen de hond door een dorp kwam, stond er juist een kat, die zich uitrekte en een bochel maakte. De hond dacht niets anders, of hij had de kameel gevonden. "Als jij de kameel zijt, ga dan mee naar de koning," zeide hij. De kat voelde zich zwaar beledigd; zij sprong de hond op de rug en krabde hem over het gezicht. Sedert die tijd leven hond en kat in voortdurende vijandschap.

Opsomming:

1. De leeuw houdt vergadering.
2. Alle dieren tegenwoordig, behalve de kameel.
3. De hond wordt gezonden om hem te halen.
4. Hij kwam in botsing met de kat.

Woordverklaring:

alle waren verschenen; de kameel ontbrak;
voelde beledigd; voortdurend.

Tegenstelling:

verschenen; onthield; beledigd; vijandschap.

LES 42.

DE VLEERMUIS.

De vogels waren eens met de viervoetige dieren in oorlog gewikkeld. Alle streden dapper, alleen de vleermuis niet. Zegevierden de vogels, dan fladderde zij hoog in de lucht en zij hield zich, alsof zij bij hen behoorde. Behielden de viervoeters de overhand, dan voegde zij zich bij hen en kroop als een muis over de grond.

Eindelijk sloot men vrede. De uil en de kat hadden de trouweloosheid van de vleermuis opgemerkt en vervolgden haar nu. Daarom vluchtte de vleermuis naar donkere plaatsen en verschool zich in kelders en boomgaten, waar zij nog heden het liefst verblijf houdt.

Opsomming:

1. Oorlog tussen vogels en dieren.
2. Trouweloosheid van vleermuis.
3. De kat en de uil merkten dit op.
4. De vleermuis versteekt zich.

Woordverandering:

in oorlog gewikkeld; strijden; zegevieren; de overhand houden; trouweloosheid; zich verschuilen; verblijf houden.

Tegenstelling van:

dapper strijden; zegevieren; de overhand behouden; zich bij iemand voegen.